

Nr 658

Av herr **Senander m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.*

Enligt propositionen skall till de nu utgående månadslönerna för statstjänstemännen läggas särskilda lönetillägg av sådan storlek, att lönebeloppen för månad höjes med 4 procent, dock lägst med visst minimibelopp. Detta belopp utgör på 3-ort 32 kronor, vilket motsvarar en löneökning med 16 öre per timme vid en arbetstid av 200 timmar per månad. Med nuvarande löneplansspännvidd blir minimibeloppen på 2—4- och 5-ort resp. 31, 33 och 35 kronor. Minimiregeln sträcker sig upp till 14 löneklassen på löneplan 1.

Genom tillkomsten av minimiregeln har vissa andra befogade uppräknings- undanskjutits. Sålunda kvarstår gällande belopp för övertidserättning oförändrade, medan däremot obekvämlighetstillägget justeras uppåt till 1 krona 20 öre per timme för tid mellan klockan 16 å lördag eller helgdagsafton och klockan 6 nästföljande vardag; på dag före långfredagen, Kristi himmelfärdsdag eller Alla helgons dag dock först fr. o. m. klockan 19.

I anslutning till höjningen av lönebeloppen har det s. k. rörliga tillägget på pensionerna höjts från nuvarande 65 till 71 procent, varigenom pensionerna höjts i ungefär samma utsträckning som månadslönerna.

Vad som sålunda föreslås skall gälla fr. o. m. den 1 januari innevarande år, dock med undantag för höjningen av obekvämlighetstillägget, som träder i kraft först fr. o. m. den 1 juli i år.

Propositionen grundas på en uppgörelse med statstjänarnas huvudorganisationer. Statstjänarkartellen, Statstjänarnas riksförbund, Sverige akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation. Denna uppgörelse ansluter sig i sin tur till den "samordnade" överenskommelse som träffats mellan arbetsmarknadens löntagarorganisationer, statstjänarnas huvudorganisationer inberäknade, och Svenska arbetsgivareföreningen.

Uppgörelsen har utlöst förbittring och besvikelse bland framför allt statstjänstemän i lägre grader. Det finns fog för det missnöje som nu ger sig till känna i en allt starkare opinionsrörelse. De lägre statstjänarna har sedan flera år tillbaka släpat efter i den allmänna inkomstutveckling-

en. Avståndet mellan reallöneförbättringen för dem och för andra löntagargrupper har blivit allt större. Medan de lägre statstjänarnas löner varit fastlåsta under avtalstiden har andra grupper genom löneglidning och på annat sätt kunnat stegra sina realinkomster. Hur stor eftersläpningen är kan givetvis vara svårt att påvisa. Men om man hänvisar till att den sedan löneregleringen 1947, som omedelbart följdes av lönestopp för statstjänarna genom att regeln om det rörliga tillägget sattes ur kraft, uppges vara minst 20 procent, så är förmodligen denna siffra snarare tilltagen i underkant än tvärtom.

Oavsett frågan om eftersläpningens storlek är det emellertid numera allmänt erkänt att den existerar och är betydande. Under sådana förhållanden hade de lägre statstjänarna väntat sig att årets löneuppgörelse skulle medföra att eftersläpningen åtminstone reducerades. Raka motsatsen har blivit fallet. Propositionens förslag innebär inte ens kompensation för de under förra året inträffade prisstegringarna. Dessa belöpte sig som bekant till 6 procent, medan regeringens lönebud utgör en 4-procentig höjning.

För att i någon mån belysa löneläget för de lägre statstjänarna bör anföras några exempel. Ordinarie stationskarlar, brevbärare, tullvakter och andra betydande grupper i 10 lönegraden uppbär begynnelselöner, som alltefter ortsgupperingen varierar mellan 669 och 759 kronor i månaden. Slutlönen varierar mellan 750 och 852 kronor i månaden. Även grupper som placerats något högre på löneskalen har löner som inte alls motsvarar deras kvalifikationer och ansvar. En lokförare i 15 lönegraden har en begynnelselön som efter ortsgupperingen varierar mellan 806 och 914 kronor i månaden och en slutlön som varierar mellan 900 och 1 021 kronor i månaden. Som bekant vilar ett stort ansvar på lokförarna i fråga om säkerheten på våra järnvägar. Bristande uppmärksamhet eller ett begånget felgrepp kan äventyra hundratals människors liv och orsaka betydande materiella förluster.

Flertalet av de lägre befattningshavarna har tjänsteåligganden, som är förenade med stort ansvar, ett ansvar, som utkräves, om de anses ha orsakat någonting som rubbar funktionerna i statsmaskineriet eller föranleder olyckor.

Jämför man de lägre lönegradernas befattningshavare över huvud taget med löntagarna med likartade uppgifter inom den privata sektorn ligger statstjänarna avsevärt under. De sämst ställda befattningshavarna har en löneställning som omöjligen kan ge en acceptabel levnadsstandard.

Det är därför inte överraskande att många statsanställda utnyttjar fritidsarbete för att om möjligt upprätthålla en någorlunda acceptabel stan-

dard. Tullmän, som på dagen bevakar fartygen till förhindrande av smuggling, kan på nätterna ses arbeta som stuveriarbetare vid fartygens lossning och lastning. Järnvägsmän arbetar på fritid som expressbud eller med andra liknande tillfälliga arbetsuppgifter. Statstjänstemän över huvud taget uppträder som fastighetsskötare, biografvaktmästare, livförsäkringsringsmän, tillfälliga försäljare o. s. v. Fritiden måste offras för att kompensera underbetalningen i statstjänsten. Sådant är det påtagliga resultatet av statens lönepolitik.

Detta förhållande måste i längden verka ruinerande på hälsotillståndet, vilket givetvis främst drabbar de berörda tjänstemännen och deras familjer, men också staten, som är skyldig att dra försorg om de sjuka tjänstemännen.

Detta är ett orimligt tillstånd. En allt större olust breder ut sig bland de statsanställda. Många slutar sina anställningar, och luckorna blir allt svårare att fylla. De s. k. särskilda förmånerna i statstjänsten, som tidigare lockat även om lönerna varit små, existerar nu jämväl inom den privata sektorn och utövar därför inte längre någon särskild dragningskraft till statstjänstens förmån. För de äldre och medelålders tjänstemännen, som offrat sina bästa år i statstjänsten, står emellertid inte utvägen att byta sysselsättning öppen. Inte minst med hänsyn till dessa befattningshavare borde en ändring av statens lönepolitik ha skett för länge sedan.

Den våldsamma opposition som årets löneförslag utlöst måste betraktas som synnerligen allvarlig. Gränsen för de statsanställdas tålmod och lojalitet är nu överskriden. Inte minst har oppositionen riktats mot det i statsförvaltningens historia enastående förhållandet, att statstjänstemännen i årets lönerörelse inordnats under den s. k. samordningen. Detta synes ha skett i syfte att spärra vägen för statstjänarnas möjligheter att inhämta eftersläpningen i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen och produktionsstegringen.

Särskilt anmärkningsvärt är, att Svenska arbetsgivareföreningen tillåtes uppträda som förhandlande part beträffande lönesättningen för statens tjänstemän. Detta, att en privat arbetsgivarorganisation kopplats in som förhandlingspartner i statstjänarangelägenheter och att staten, som icke är medlem av denna organisation, accepterar detta förhållande, är en oformlighet förhandlingsmässigt sett och en utmaning mot de statsanställda.

Riksdagen har nu det avgörande ordet. Den kan rätta till det missförhållande som uppstått genom den s. k. samordningen. Den är icke bunden av uppgörelsen med Svenska arbetsgivareföreningen. Det står sådana vär-

den på spel, att ett bättre förslag än det framlagda bör komma till stånd.

Det har för övrigt visat sig att det, bland annat med hänsyn till rekryteringssvårigheterna, inte går att hålla 4-procentlinjen. Sålunda har planerna på ett särskilt lönetillägg till vissa statstjänargrupper i Stockholm och Göteborg avancerat ett gott stycke. Detta visar att regeringen icke kan hålla 4-procentlinjen för statstjänarnas vidkommande. Men det planerade särskilda lönetillägget för Stockholm och Göteborg löser inga problem och förmår icke eliminera missnöjet med den allmänna löneuppgörelsen. Endast en generell höjning av regeringens bud förmår minska missnöjet och skapa säkerhet mot rubbningar av ömtåliga statsfunktioner.

Från de lägre statstjänarna har under de senaste årens lönerörelser rests motstånd mot den procentuella förhöjningen av lönerna. Därigenom har nämligen de högre tjänstemännen alltid erhållit en i pengar räknat större löneförhöjning än de i de lägre graderna. Avståndet mellan de skilda löntagargrupperna har ständigt ökats. Kravet från de lägregradsanställda har därför varit, att ett fast lönetillägg, lika för alla, borde utgå.

Detta krav är i hög grad berättigat. Som exempel på oriktigheten i nuvarande system bör nämnas, att medan stationskarlen i 14 löneklassen på 5-ort enligt regeringens förslag i löneförhöjning erhåller 35 kr. i månaden, så får generaldirektören vid SJ 190 kronor i månaden. Det är då att märka, att stationskarlen har en lön på 852 kronor i månaden och generaldirektören 4 740 kronor.

Den uppgörelse som ligger till grund för propositionen kan inte tillmätas samma värde som tidigare uppgörelser. Den har kommit till stånd under minst sagt egendomliga förhållanden, och den stora massan av statstjänare har icke beretts tillfälle att taga ställning till densamma.

Vi anser oss därför böra påyrka,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 81 angående statstjänstemännens löner under år 1956, att de i densamma föreslagna höjningarna av månadslönerna ersättes med ett för alla lönegrader lika lönetillägg beräknat efter 10 procent på nu utgående månadsbelopp i löneklass 15 eller i avrundade tal på 2-, 3-, 4- och 5-ort resp. 81, 84, 88 och 91 kronor, samt

att pensionerna höjes i motsvarande grad.

Alternativt hemställes,

att riksdagen måtte uttala, att nya förhandlingar snarast måtte upptagas med statstjänstemännens huvudor-

ganisationer i syfte att ernå en omedelbar förbättring fr. o. m. innevarande års början av de lägre statstjänstemännens löneställning.

Stockholm den 14 mars 1956

Knut Senander

H. Hagberg

Helmer Holmberg

Gustav Johansson

Gerda Nilsson
